

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
wouw

1-'96

De gemeente Wouw anno 1896

In het over het algemeen zo rustige Wouw zijn de gemoederen danig in beweging. Dat wil zeggen, voor zover het de onderling verhoudingen in de gemeenteraad betreft. Met name de afloop van de zogenaamde Wouwse melkkwestie, met als gevolg het gezichtsverlies voor burgemeester Daverveldt en de pastoors, laat zijn sporen na in de onderlinge discussies. Uit de verslagen valt op te maken dat sommige raadsleden, waaronder de pas gekozen voorzitter van de Coöperatieve zuivelfabriek, Dekkers, en de eigenaar van een andere zuivelfabriek, J.B. Raaijmakers, geen middel onbenut laten om Daverveldt ook politiek het leven "zuur" te maken. En deze laat het dan op zijn beurt weer aankomen op zijn bevoegdheden en die van het college. De twee raadsleden, overigens niet gespeend van eigen belangen, liggen voortdurend met de burgemeester overhoop. Beiden voeren veelvuldig het woord en uit de verslagen valt op te maken dat ze met een zekere regelmaat tot de orde geroepen moeten worden met een beroep op de competentie van B en W. *"Zaken die niet U maar B en W aangaan. We zullen het bekijken"*, kan kort samengevat worden als reactie. Bij de discussie over de weg van Plantage naar Huijbergen zegt Daverveldt het zelfs merkwaardig te vinden dat Raaijmakers mede namens Emsens buiten het college om met de Commissaris van de Koningin gesproken heeft. Eenzelfde soort antwoord krijgen Raaijmakers en Dekkers met hun klachten over zandhopen langs de wegen: *"het toezicht op de wegen is opgedragen aan B en W, dit zal in het college besproken worden"*.

Het Wouws bedrijfsleven

Uit het jaarverslag over 1896 valt op te maken dat Wouw in dat jaar een inwonertal heeft van bijna 4000, om precies te zijn 3972, hetgeen een toename is van 58 in vergelijking met het jaar ervoor. Een toename die vooral veroorzaakt wordt door een geboorte-overschot, want in 1895

bedraagt het aantal geboorten maar liefst 146. In het jaarverslag staat ook een overzicht van het plaatselijk bedrijfsleven. Vijf bedrijven worden geschaard onder de noemer "fabrieken": de korenmolen van J. van Tilburg met 3 arbeiders, de koren- en oliemolen van de Wed. C. Daverveldt met 5, de bierbrouwerij van Philips met 5, de stoomroomboterfabriek van de Coöperatie met 4 en de stoomroomboterfabriek van J.B. Raaijmakers met 3 arbeiders.

De overige plaatselijke bedrijvigheid wordt geplaatst onder de noemer "ambachten". Dit geeft een aardig beeld over de verschillende beroepen: 1 bierbrouwerij, 1 boomkwekerij, 8 broodbakkerijen, 1 draineerbuisenbakkerij, 7 grutterijen, 14 kleermakers, 2 koperslagerijen, 2 leerlooierijen, 12 metselaars, 1 molenmaker, 4 rietdekkers, 1 roomboterfabriek, 12 schoenmakerijen, 8 smederijen, 2 steenbakkerijen, 14 timmerlieden, 3 vleeshouwers, 4 ververijen, 5 wagenmakerijen, 4 wind-, graan- en schorsmolens en tenslotte 2 zadelmakerijen. Dat het hier kleine neringdoenden betreft moge wel blijken uit het feit dat ze samen nog geen honderd personeelsleden hebben: 73 mannen, 3 vrouwen, 17 jongens en 1 meisje zijn in deze sektor werkzaam.

Het postkantoor

Al eerder waren er in Wouw serieuze plannen een postkantoor te vestigen, maar tot nu toe kwam het er nog niet van. In 1896 is het onderwerp weer actueel en urgent: de plaatselijke bedrijvigheid, waaronder de drie zuivelfabrieken, maakt een eigen postkantoor zeer gewenst. De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is, zo wordt op het verzoek van de gemeente geantwoord, bereid daaraan mee te werken als men bereid is een gebouw in huur af te staan. Aanvankelijk laat men het oog vallen op een huis van Aerden aan het dorpsplein, maar dit gebouw wordt door de posterijen afgekeurd. Als alternatief wordt een huis van de Weduwe Adan gepresenteerd. Zij is bereid het gebouw aan de gemeente te verhuren voor 300 gulden per jaar op voorwaarde dat men dan zelf verbouwingen pleegt, danwel het gebouw voor 6500 gulden te verkopen. De raad hapt echter niet toe, want men ziet teveel bezwaren aan het investeren zonder de garantie dat het Rijk

voor een lange termijn huurt: eerst moet maar eens gevraagd worden of de posterijen niet zelf willen bouwen.

In zakelijk opzicht gaat het overigens ook niet "gladjes" tussen het college en Raaijmakers. Deze wil zijn fabriek uitbreiden en een schoorsteen van elf meter plaatsen. Hij krijgt vooralsnog geen vergunning, want eerst moet blijken of er geen hinder of schade veroorzaakt wordt. Op 12 september komen er inderdaad bezwaren aan de orde van uitgerekend het R.K. kerkbestuur, dat eveneens bakzeil haalde in de melkkwestie, van A. Luijckx en Mej. J. Leijdekkers. Bovendien heeft de veldwachter gekonstateerd dat er aanhoudend vonken uit de schoorsteen komen, wat groot gevaar voor brand bij de omwonenden op zou leveren. Raaijmakers moet derhalve alsnog binnen drie maanden een schoorsteen van 15 meter bouwen.

Ook de veldwachters krijgen de duimschroeven aangedraaid. De burgemeester vaardigt een verordening uit waarin hij bepaalt dat de veldwachters verplicht zijn bij ziekte dit hem onmiddellijk ter kennis te brengen onder overlegging van een doktersverklaring.

Het R.K. Onderwijs te Heerle

Na een lange periode van speculatie en onzekerheid komt het er op 1 oktober 1896 toch van: de stichting van de bijzondere school te Heerle, een door de zusters gerunde Rooms-Katholieke school voor meisjes. Voor de bewaarschool wordt meteen subsidie aangevraagd, en net als voor de Wouwse bewaarschool ware daarvoor 200 gulden uit te trekken. Zolang echter een jaarwedde van 50 gulden toegekend wordt aan een onderwijzeres voor de nuttige handwerken aan de naai- en breischool in Heerle, wordt dit bedrag op de subsidie in mindering gebracht. De opening van de school heeft nog andere gevolgen. In oktober komt het ontslag van een onderwijzer aan de openbare school in Heerle aan de orde als gevolg van de opening van de bijzondere meisjesschool. Onderwijzer Plasmans is het slachtoffer: hij woont niet in de gemeente en heeft bovendien het hoogste salaris. Hij krijgt eervol ontslag met behoud van de helft van zijn jaarwedde, waarvan het Rijk

en de gemeente elk een gelijk deel betalen. Gedeputeerde Staten zijn trouwens niet blij met de subsidiëring van de bijzondere bewaarschool. Aanvankelijk wordt het besluit dan ook niet goedgekeurd. Wouw heeft echter "goede" argumenten: door de stichting van deze school verminderen de onderwijsuitgaven omdat er twee onderwijzers minder nodig zijn aan de openbare school. Daarnaast is een andere reden om te subsidiëren dat *"kinderen beneden de leeftijd van 6 jaar op straat rondliepen met alle gevolgen vandien. Thans wordt voor deze kleintjes zorg gedragen"*

Eerder dat jaar zijn overigens nog onderwijzers aan de openbare scholen van Wouw en Wouwse Plantage genoemd. Op de ontwikkelingen in Heerle wenste men niet vooruit te lopen, temeer omdat de toestand als "onhoudbaar" gekenschetst wordt. Met name in Wouwse Plantage heeft de benoeming nog wel enige voeten in de aarde. Onderwijzer Van Heel was al eerder als tijdelijk onderwijzer benoemd, maar raadslid Van Bavel zegt in de raad gehoord te hebben dat *"de onderwijzer nogal veel uitgaat en zelfs 's nachts laat thuis komt"*. Of hij wel prompt op school komt is hem niet bekend, maar wel dat *"over het leeren veel geklaagd wordt"*. Bovendien hecht men, zo staat te lezen, niet te veel waarde aan het positieve advies van meester Smulders. Een storm in een glas water: na vernomen te hebben dat de sollicitant *"zeer aanbevelenswaardig"* is, wordt Van Heel in de daarop volgende raadsvergadering alsnog benoemd.

De ventvergunning

Venten langs de deuren was in de vorige eeuw vrij gebruikelijk. Daarom meent het Wouwse gemeentebestuur daarin toch enige ordening aan te moeten brengen, temeer omdat men redenen ziet via ventvergunningen vermomde bedelarij tegen te kunnen gaan. In de verordening die door de gemeenteraad vastgesteld wordt, staat vrij nauwkeurig omschreven welke spullen op straffe van een geldboete van ten hoogste tien gulden of een hechtenis van ten hoogste drie dagen zonder vergunning niet te koop aangeboden mogen worden: potloden, papier, enveloppen,

4

brieflak, pennen, griffels, pennenhouders, krijt, schoensmeer, lucifers, schoenriemen, pijpedoppen, knopen, lint, garen, zeep, blauwsel, kammen, naalden, spelden en andere kleinigheden, "van welke aard ook". Het venten met liedjes en gedrukte stukken kan evenwel niet tegengegaan worden, want, zo antwoordt de burgemeester aan de raad, hier is de vrijheid van drukpers in het geding.

Met de jaarmarkt voor vee is het al enkele jaren "kwakkelen". Het aanbod is nagenoeg nihil en nu trekt de markt geen enkele handelaar of koper meer. Toch hecht de Wouwse raad eraan het verschijnsel te handhaven: in een brief aan G.S. schrijven B en W dat er al enkele jaren geen veemarkten meer gehouden worden, omdat er geen vee komt, doch dat de raad de jaarmarkten wel wil behouden, want *"als er behoefte komt, hoeft geen nieuw besluit genomen te worden"*.

Niet alleen op de kermissen blijken zich ongeregelde heden voor te doen, maar ook de jaarlijkse loting voor de Nationale Militie. In een brief aan de Commissaris van de Koningin schrijft Daverveldt ondermeer: *"Deze dag is voor jongelingen dezer gemeente een dag van uitpattingen en drankmisbruik, waaraan de meesten zich schuldig maken nog voor de loting een aanvang neemt"*. De lotelingen moeten zich in Roosendaal vervoegen, en dat is allicht nog beter dan Bergen op Zoom, *"dat nog meer gelegenheid tot uitpattingen biedt"*. Dit jaar moet het wel heel erg geweest zijn, want door een verandering in de dienstregeling van de spoorwegen kwam de militie-commissaris een uur later aan dan op de oproepingskaarten stond. Veel beter is het, zo schrijft Daverveldt, om de loting voortaan gewoon in Wouw plaats te laten vinden, en zo dit niet mogelijk is de jongelui onder geleide naar Roosendaal en weer terug te brengen.

Oppassende jongelui zijn er trouwens ook wel. Een mooi voorbeeld daarvan, dat tevens een aardig inzicht biedt in de afhankelijkheidsrelaties voor geldelijke tegemoetkomingen, is de brief van de burgemeester aan de "Directeur der Zaken van Weldadigheid van H.M. de Koningin". In de gemeente woont kleermaker Van Egmond, die met een pensioen

van 146 gulden per jaar nauwelijks voor zichzelf en zijn gezin voorzien. Zijn zoon wil onderwijzer worden en volgt de voorbereidende "klassen der normaallessen". De burgemeester vindt het zeer wenselijk hem bijstand te verlenen, want alleen al een spoorwegabonnement kost 12 gulden per 5 maanden.

Dussen, januari 1896

HENK HELLEGERS

Geraadpleegde bronnen:

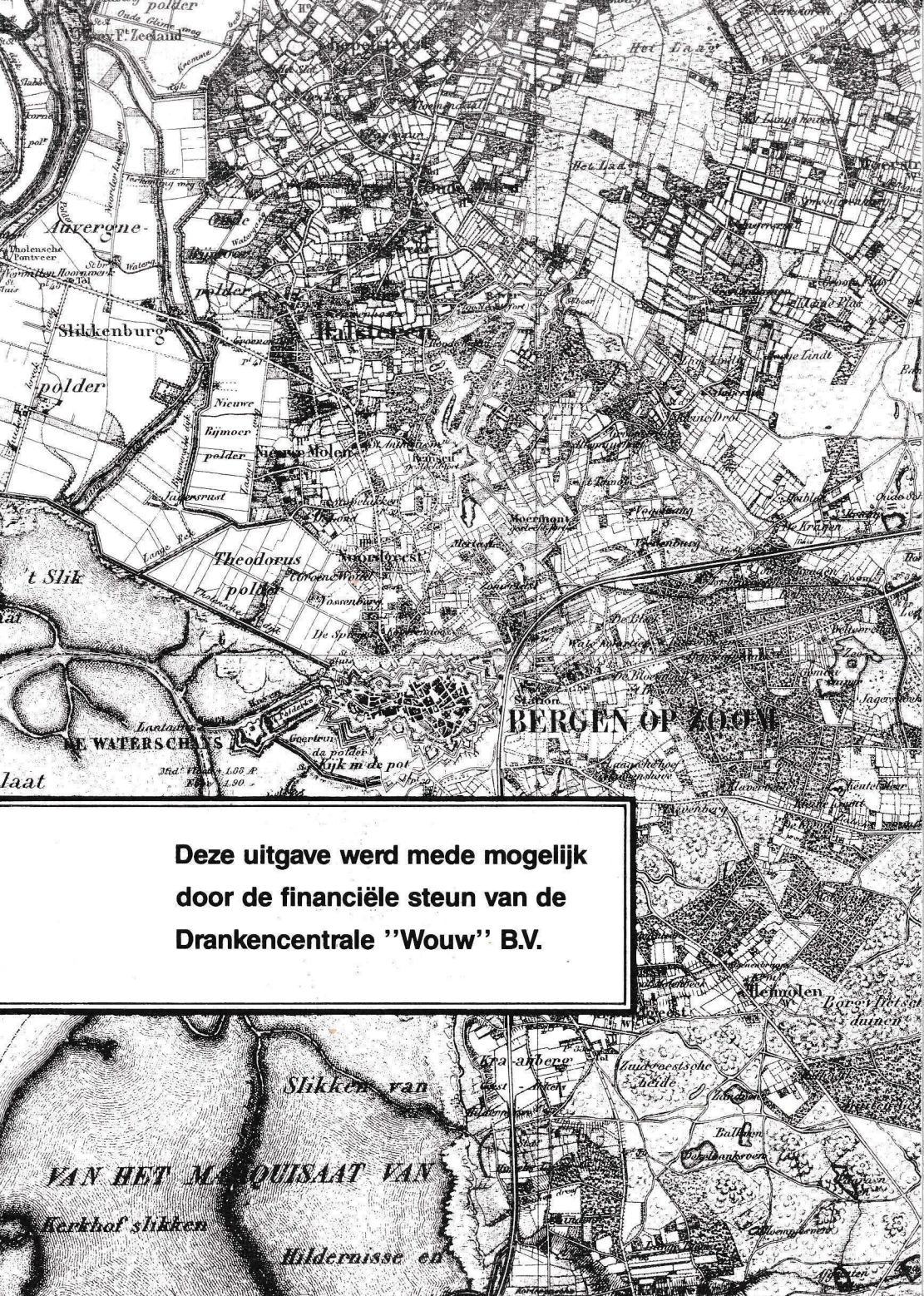
De Grondwet 1896

Notulen vergaderingen gemeenteraad Wouw 1896

Notulen vergaderingen B en W Wouw 1896

Correspondentieregister B en W Wouw 1896

Correspondentieregister Burgemeester Wouw 1896.

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.

VAN HET MARQUISAAT VAN

Kerkhof slikken

Hildernisse en